

Interviu cu Ivanka Arsin (n. Diniaș, 1934 deportată la Schei) realizat de Gilda Vâlcan la Variaș (anii 90)

Mă numesc Arsin Ivanka, din Variaș. Sunt născută în Diniaș, tinerețea mi-am petrecut-o acolo. Numai până la șaptesprezece ani am stat acolo, după aia, în '56 am fost deportată în Bărăgan. Mie mi-a plăcut mult satul meu, Diniaș, mai ales că am trăit foarte bine cu vecinii. Nu a trecut o zi să nu mergem unii la alții și dacă nu m-am dus întrebau: "Da' unde ești, ce s-a întâmplat de nu vii?", nu pot să spun că am avut pe cineva cu care nu m-am înțeles. Ce a fost cel mai dureros pentru mine a fost că mi-am pierdut mama când aveam cinci ani, a murit la naștere. Îmi amintesc cum o fost, dar nu pot să văd chipul ei sau să spun că asta ar fi mama. Numai când i-am întâlnit pe frații ei am înțeles și parcă a trecut prin mine ceva ca un curent, parcă mă scutura, parcă m-a lovit ceva și am întrebat "Mama mea seamănă cu unchiul cutare?", mi-or spus că da, foarte mult. Am înțeles că nu pot privi persoana care seamănă cu mama mea cu toate că nu o cunosc, n-am putut. N-am simțit mult că mi-a murit mama, căci aveam bunici foarte buni, aveam o mătușă, sora lui tata, eram de doisprezece ani când s-a căsătorit și până atunci și până atuncia eu nu am simțit lipsa mamei, m-au răsfățat foarte tare. Ei au simțit una, da' eu n-am simțit. De ce? Una, că m-au iubit foarte tare și alta, dacă m-am întâlnit pe stradă cu alții, chiar în satul mamei mele, că ea era din Sânmartinu sârbesc, care era un sat mic ca și Diniașu', mă opreau și întrebau cu lacrimi în ochi "Unde e mama s-o vadă?". Asta nu mi-a plăcut, a fost dureros pentru mine, până când s-a căsătorit mătușa mea eu n-am știut că n-am mamă. Tata s-a recăsătorit dar eu mai mult am tras cu bunicii, cu mătușa. Aveam zece ani când s-a născut fratele meu, am avut grijă de el cât erau părinții la lucru. Pe lângă asta mergeam la școală, mi-a plăcut să învăț, eram mereu printre primii. Tot am avut speranța că mă lasă tata să merg mai departe, asta mi-a fost speranța, nici în ziua de astăzi nu pot să uit cât de mult mi-a plăcut să învăț. Dar vremurile au venit tot mai grele și tata a zis "Cine să mă ajute la munca agricolă?", așa că a trebuit să rămân acasă. Școala am făcut-o în limba sârbă, am învățat și românește, eu îmi cer scuze că nu vorbesc așa bine românește. Mi-a plăcut foarte mult limba română, dar ce credeți, am învățat limba română dar n-am înțeles nimic. N-am știut să vorbesc, am știut că asta este masă, scaun, fereastră sau ușă și așa cuvinte, dar n-am putut să vorbesc până la

șaptesprezece ani când am plecat în Bărăgan. Mergeam la Timișoara, în oraș, ca să cumpăr ceva și arătam cu degetul și m-am enervat că ăla se uita la mine și spunea “asta, asta, asta”, eu tot “nu, nu, nu” și am plecat fără să cumpăr. Știam că au ce doream eu să iau, am văzut că există ce vreau dar n-am putut să explic, n-am putut să vorbesc.

Asta înainte de a pleca în Bărăgan... Da, înainte. Mergeați des la Timișoara?

Nu, n-am mers mult, doar de vreo patru cinci ori pe an. Satul nostru e la optsprezece kilometri de Timișoara. N-am avut tren și mergeam din primăvară până în toamnă cu vaporul. Canalul Bega era la vreo doi kilometri de sat, a fost plăcut așa cu vaporul, era un vapor mic, particular. Am fost însă și cu bunicul meu cu căruța. În noaptea aia eu n-am dormit, dimineață când trebuia să ne sculăm, eu gata, aud ceasul și zic “Bunicule, trebuie să ne sculăm!”, “Da’ tu nu dormi?”, “Nu, doar mergem la Timișoara!”. Atuncea el încărca căruța cu trifoi, că duceau oamenii ca să vândă, și sus pe trifoiul ăla eu m-am urcat și am mers până la Timișoara. Orice aș fi cerut, tot ar fi făcut, așa că nu am simțit. Mi-a fost dor de mama, mi-a părut foarte rău că alți copii au mamă și eu nu, dar n-am simțit lipsă. Mi-au adus copii, că eu n-am prea fost mâncăciosă, să mănânce cu mine, orice am dorit au făcut tot posibilul. Foarte frumos m-au îmbrăcat, am fost îmbrăcată cel mai frumos dintre copii, numai să fiu mulțumită. Am visat-o pe mama foarte des, le povesteam prin plâns dimineața, dar, ce să facem, asta-i viața, așa trebuia să fie. Când am fost de doisprezece ani mătușa mea, pe care și în ziua de azi o consider ca mamă a mea, s-a căsătorit în Sânmartinu Sârbesc de unde era mama mea, cinci kilometri era departe de noi. Dar ea venea când s-a gândit că mie îmi trebuie cutare lucru, chiar și atunci ea îmi cumpăra multe lucruri. Ea avut doi copii, băiat și fată. Ei au terminat facultatea, au fost buni elevi, băiatul a terminat ca inginer constructor și ea a terminat chimie. Ea a fost premiantă în facultate, apurtat *premiul republicii*, o mie două sute de lei, pe atunci era o sumă foarte mare. Numai zece, numai cu zece a terminat. Chiar m-am gândit când mergeam la ei sau ei la mine, eu nu pot să spun că suntem verișori, noi ne respectăm ca frații. Dacă am mers eu la ei, ei au știut că eu aparțin de familia lor și așa este și în ziua de astăzi. Mă gândesc uneori, oare de ce este așa, dar așa ne-a învățat mama și tata a fost foarte bun, foarte bun, unchiu, niciodată n-am simțit că el este supărat că eu m-am dus la ei. Când am fost copil nu mi-am dat seama, dar când am crescut mi-am zis că viața este foarte grea, au fost foarte multe neazuri, dar eu am fost primită foarte bine la ei. Și unchii din partea mamei m-au iubit, dar aici am aparținut de familie. Și când m-am căsătorit,

și după Bărăgan chiar. Așa a trecut timpul. Până la paisprezece ani am făcut șapte clase, mi-a plăcut foarte mult să învăț. Am terminat clasa a șaptea și tata n-a mai vrut să mă lase că el s-o gândit că o fi prea greu pentru el și eu trebuie să fiu lângă el. Așa am înțeles și așa a rămas.

De la paisprezece la șaptesprezece ani am lucrat în agricultură, ce să spun, mi-a plăcut. Am mers la câmp, am avut pământ destul de mult și am avut și zilieri. Cu ei am lucrat, am glumit, mi-a trecut repede ziua. Am lucrat, am obosit, m-am culcat și dimineață din nou și știam că asta este viața. Ne întâlneam noi fetele, mergeam la dans, la noi așa a fost, de sărbători sau marțea a fost bal. În satul nostru, Diniaș și în alte sate așa a fost, duminica dupămasă s-a sărbătorit și s-a mers la dans. De la ora două până la șase, șapte seara, am și uitat cum a fost.

Când am avut șaisprezece ani a început cu clasa asta contra, cu comunismul, or primit ei curaj, cu unii chiar am fost colegă. Așa s-a înțeles în sat, cine a avut pământ mai mult ăla era chiabur și cine a avut pământ mai puțin ăla a simțit că are putere, că el va fi comunist și tot așa. A fost un partid al tineretului, eu nici n-am dorit să fiu în partidul ăla, nu că n-aș fi dorit să fiu cu colegii mei, dar parcă ceva m-a jignit fiindcă tare ne-au atacat. Or început să ne pună cote mari la pământ, am lucrat tot timpul, tot anul și nimic. Grâul ni s-a luat, porumbul ni s-a luat, încă ne-a pus să dăm și lapte pentru câte hectare aveam, să dai ouă, carene, să dai fel și fel. Și eu așa rău m-am simțit, adică toată viața să muncesc și eu nu pot să cumpăr o rochiță cum au colegile mele, doară din primăvară până în toamnă lucram. Di cauza aia eu eram supărată. De ce, ce rău facem noi? Dacă am moștenit pământul ăla de la strămoși sau ce știu eu. Să fie așa o mică înțelegere, dar nu, nici n-am avut suficient cât ne-a pus cota. Tata trebuia să dea și grâu și porumb și tot. În schimb noi am avut porci, fân, trifoi și astea le-am dus la Timișoara, cum am spus, Timișoara era aproape, și de acolo am mai făcut un ban ca să ne cumpărăm pâine, să cumpărăm din nou sămânța ca să semănăm pentru celălalt an. Că noi din agricultură am trăit. Am avut animale atunci, am lucrat cu cai, n-au fost tractoare ca acum, n-au fost combine, noi tot am lucrat cu mâna, am săpat, am cules cu mâna. Am avut o mașină pe care au tras-o caii pentru grâu, pentru secerat. Dar animalelor le-a trebuit mâncare. Dar, știți cum e, dacă unu' știe că așa trebuie, așa e, n-ai încotro, ne-am împăcat cu soarta. Dar nici asta n-a fost suficient. Din cauza aia eu am spus că comunismul nu este bun, nu este drept, nu respectă un mucitor.

De luni până sâmbătă am lucrat, duminica, ca întotdeauna, ne-am dus la dans și în ultimile momente dinainte de a ne duce în Bărăgan, or început să ne alunge din sala de dans. Noi, care am avut pământ mai mult, nu aveam voie să mergem la dans, să fim împreună cu ei, că noi suntem chiaburi, mi-e foarte greu să spun cuvântul ăsta, dar așa au strigat ei. Noi, fetele care am fost, nu ne-am băgat, am ținut la persoana noastră și nu am vrut să ne băgăm. Dacă au zis nu, nu. Dar băieții în schimb au încercat, să vedem, ne scoate? Și ei dansau, toți colegii, când intră băieții în grup, cinci, șase persoane, muzica s-a oprit și au strigat: “Afară. Chiaburii, afară!”, iar ei au zis: “Și noi suntem tineri și vrem să dansăm”. Atuncia i-au luat după spate și i-au alungat. Noi fetele ne plimbam și ei au venit la noi și au zis: “Chiar asta am vrut să vedem, sunt în stare? Și au fost, au fost în stare”. Și cum am spus, am trăit ca frații până atunci, colegii din școală și ce răi au ajuns.

Cum au reușit să le inoculeze ideile astea?

Vedeți, și în ziua de astăzi se înțelege democrația asta foarte greu și greșit, așa și atunci. Atunci, n-am mai fost colegi, atunci n-am mai fost prieteni. Eu, când eram colegi la școală, poate chiar i-am ajutat. Unii au învățat mai greu, pe mine m-a ajutat tata, bunicii, alții au avut părinți care nici n-au știut carte, nici n-or mers la școală și nu au putut să-I ajute pe copii, cât de cât să-i ajute.

Părinții dumneavoastră au făcut școală?

Da, și tata și mama. Tatăl meu a știut foarte bine matematica și m-a ajutat, dar am avut și învățător foarte bun, și în ziua de azi îl văd parcă cum ne explica și cum ne învâța. Atunci nici nu au fost cărți în limba sârbă, ei au tradus din limba română geografia, istoria. Cartea de citire a fost în limba sârbă, însă au fost și niște cărți pe care le-au tradus ei. Poate chiar colegilor ăia le-am arăta ceva la școală și în schimb s-au uitat urât. Eu am înțeles, dar și noi eram tineri, șaisprezece, șaptesprezece ani aveam și pe undeva ne-a durut, dar ce să facem. Ne-am împăcat și cu asta. Dacă nu s-a putut, nu s-a putut, dar de la stradă nu ne scot. Ne-am plimbat pe stradă, am mai povestit, am discutat, am zis că așa trebuie să fie, este dreptul lor și dacă noi nu avem drept...Atunci ne spuneam unii la alții: “Păi cine este de vină că bunicii au lucrat și ne-au cumpărat? Acuma ce să facem noi, să aruncăm pământul ăla?”, așa a fost.

Pe optsprezece iunie în '51, chiar de Rusalii s-a vorbit ceva de deportare. Noi a trebuit să lucrăm și duminicile și de sărbători. Ne-am dus să stângem fân în câmp, duminică de Rusalii, în loc să mergem în biserică. Asta a fost pedeapsa noastră, nu trebuia să lucrăm duminica. Am și observat, sărbătorile și duminicile sunt zile de

odihnă, cum se spune, șase zile a lucrat Dumnezeu când a format lumea, a șaptea e odihna lui Dumnezeu. Așa și noi, trebuia să mergem în biserică. În schimb clopotele trag și noi mergem la câmp să strângem fân. Dar tata așa s-a gândit că vine ploaia și nu reușim să terminăm și am lucrat duminica. Mai târziu am observat că dacă am lucrat duminica a doua zi ceva s-a întâmplat, a fost așa să pierd ziua aiurea, fără să am un rezultat. La ora doisprezece tatăl meu zice, eu nici nu am îndrăznit să-l întreb, am respectat ce a zis el, zice: “Vezi turnul de la biserică?”, “Da”, “Haide!” pe jos. Nu mi-a trebuit nici mâncare, numa’ fuga am plecat acasă și dupămasă la dans. Dar când am ajuns ceva s-a auzit, în pădure este armată. Era o pădure mică. Tata zice:”În pădure este armată și la noapte vom fi arestați.”, “De ce?”, întreb eu, “Păi uite așa e legea și asta va fi.”, zice. Cineva din Sfatul Popular a șoptit pentru că ceva s-a știut. Deja de la sfat s-au ales familiile care trebuiau arestate, patruzeci de familii din satul nostru.

Asta nu v-am spus, e foarte interesant. Înainte de a ne lua în Bărăgan și înainte de, ca să zic așa, lupta cu colegii, am avut o prietenă foarte bună, eram vecine și prietene apropiate. La școală am fost trei prietene, dar una a plecat mai departe la liceu și am rămas numai noi două să muncim pământul. Cu ea am trăit de mică foarte bine, dar ea a fost primită acolo la partid. Dar ea a rămas prietenă cu mine în continuare, noi nu ne-am despărțit. Ei i-au atras atenția că de ce de la ședințe fugi imediat la mine, zice “De ce te duci imediat la Ivanka să-i spui tot ce am vorbit aici. N-are rost atunci să nu fie și ea aici. Lămurește-o și să ținem ședință să vedem dacă putem să o primim și pe ea cu noi. Adu-o aici.” Dar ea spune “Știți ce, în primul rând Ivanka nici nu vrea, vă spun sincer, în al doilea rând, nu vă supărați, dacă mă întrebați ce ați vorbit acolo eu habar n-am, nu mă mai interesează absolut nimic ce vorbiți voi, nici pe ea n-o interesează. Noi avem problemele noastre, glumim și altele. Dacă vreți mă credeți, dacă nu, nu. Iar dacă nu vă convine dați-mă afară, dar eu de ea nu mă despart!” Pe mine nici nu mă interesa, dar venea ea de acolo și spune “Oh, abia am așteptat să se termine și să vin să discutăm noi ale noastre, nu mă interesează pe mine problemele lor, că ei tot lupta și lupta și lupta și tot așa.” Nu a vrut să se despartă de mine dar a venit momentul cu Bărăganul. Ne-au luat și a fost foarte dureros.

Cum v-au luat?

Au venit dimineață la ora două, ne-au trezit, dar bunicul meu nici nu se culcase, deja s-a știut, el stătea pe bancă afară în hol și a auzit. Atunci au venit, ne-au luat buletinele și au spus ca în două ore să fim pregătiți pentru că trebuie să eliberăm

casa. Noi ne-am speriat. A doua zi de Rusalii s-au întâlnit oamenii între ei și au zis că ne duc în Siberia. Atunci tatăl meu a zis că nu are rost să luăm nimic fiindcă la graniță ne va lua tot.

De ce s-a zvonit că vă duce în Siberia?

De ce? Unu la mână, precis în Siberia pentru că înainte de asta au fost luați nemții și au fost duși în Rusia. Noi am zis că asta e pedeapsa noastră și noi trebuie s-o suferim și te gândești la mai rău, că n-a fost suficient jugul pe care ni l-au pus acasă. Dar totuși băieții ăia din armată așa de buni au fost și au început să ne pună lucrurile pe căruță. Au spus că avem drept să luăm o căruță, cai, vacă putem să luăm și chiar dacă e nevoie și vrem să luăm și mobilă, ei ne vor aduce din sat oameni să ne ajute. Trebuia să mergem până la Peciu Nou, e un sat la șapte kilometri, care are gară. Tata a zis că nu are nevoie de nimeni să ne ajute, nu vom lua decât cât intră în căruță. Am pus două paturi, patru scaune, pentru noi, eu cu fratele meu, tata și mama, mama de-a doua. Ceva mâncare, puțină făină... Alții au dus mai mult, cu mult mai mult, dar alții nu au dus nimic, nu au vrut să pună chiar nimic. Am cunoscut o familie care aveau un băiat arestat înainte cu câteva luni, atunci Tito a vrut să ocupe Banatul, și a fost arestat ca titoist împreună cu alte persoane din satul nostru. Ei au zis că dacă nu-l au pe băiat lor nu le trebuie nimic, așa că familia aia chiar că nu a luat nimic. Pentru restul lucrurilor care au rămas ne-au plătit inventar, așa în batjocoră. Unii nu au luat nimic, dar noi, fiindcă eram într-o situație așa grea din cauza impozitelor pe care tot trebuia să le plătim pe lângă faptul că ne-au luat cerealele, așa că n-am avut bani, iar banii ăia de la inventar ne-au prins binișor când am ajuns acolo. Tata a luat inventarul. În două ore a trebuit să fim gata. Bunicii au rămas acasă pentru că bunicul a fost bolnav la pat și nu i-a luat. După ce ne-au dus la gară am stat trei zile acolo că nu am avut vagoane, am stat așa, cu bagajele răsfirate. În timpul ăsta bunicii au fost scoși imediat din casă și mutați în altă casă. Am avut casă frumoasă, pot să spun că puține au fost ca a noastră. Acolo am avut grajduri mari în care ei au adus imediat animale, au făcut un fel de brigadă pentru colectiv. Am avut două case, una mai mare, cu mai multe camere și una mai mică. Așa a fost la noi la sat, să fie o căsuță mai mică pentru fiecare zi și acolo au spart pereții și au băgat motor mare pentru a măcina cereale pentru animale. În casa cea mare au făcut magazie pentru cereale. Așa s-au gândit că e bine. Noi am plecat în iunie și în august bunicul a murit de durere. Toată viața a muncit și nici măcar în casa lui n-a rămas și săracu a murit. Dumnezeu să-l ierte, da' n-a mai putut. Bunica a rămas și după doi sau trei ani a venit și ea la noi în Bărăgan, noi am

stat patru ani și jumătate și a venit și ea. Era și fata ei acolo, mătușa care m-a crescut, dar nu în același sat, am fost destul de departe. Și acolo nu aveam voie să mergem mai mult de cincisprezece kilometri de sat. Unii au plecat la risc, dar eu nu. Cel mai apropiat oraș era Brăila. Dar asta am să vă spun mai încolo.

V-au dus în gară și așteptați vagoanele...

Pe urmă au venit vagoanele, am încărcat. Un vagon a fost pentru două familii, pentru bagaje și aceleași două familii au împărțit vagonul pentru animale. Am călătorit trei zile, cred. Atunci am ajuns la Cioara, un oraș în Bărăgan lângă Brăila. Am descărcat și am mers pe jos vreo treizeci de kilometri, cu caii noștri și ce am mai avut. Căldură mare, ce să vă spun. Numai tatăl meu și cu fratele, care avea doar șapte ani atunci, au mers cu căruța, ne-a fost milă de cai. Eu cu mama am mers pe jos, așa încetișor după căruță. Dacă ați fi văzut, turmă, așa mergeam unii după alții. Și dintr-o dată au spus “Aici o să vă stabiliți, aici o să vă faceți casă”. Noi toți am plâns, dar decât să mergem în Siberia..... Imediat ne-am hotărât, o să facem casă și totuși suntem în țara noastră și nu este chiar așa cum am crezut.

Cum era acolo unde v-au lăsat?

Era porumb, câmp de porumb. Au fost niște pari, ăsta era numărul de case. Douăzeci și șapte, țin minte și acum, ăsta era numărul nostru de casă. Am stat în noaptea aia așa, a doua zi am tăiat din porumbul ăla și am făcut un adăpost. Am săpat bordeie în pământ și pe trepte intram jos unde am făcut o cameră. Deasupra am pus scânduri pe care ni le-au dat de acolo de la șantier și peste ele iar porumb. În scurt timp a venit o ploaie, așa de tare, era vară. O oră două a ploaie, plin a fos jos; scaune, masă au stat în apă. Cu gălețile am cărat apa afară, că știți cum e, prin scândură intră apă. Am scos afară la soare hainele care s-au udat. După aia a venit soarele, Dumnezeu totuși ne-a ajutat și am uscat toate. Ne-am uitat unii la alții și am spus că asta este, așa trebuie să fie și nu avem încotro, să ne luptăm, să ne adăpostim și așa. Trebuia să facem casă. Ne-a dat statul material pentru casă. Tata s-a interesat cum se fac casele acolo. Acolo se fac așa: se pun stâlpi de lemn, apoi niște leături bătute dintr-o parte în alta, și făcut paie și imală. Așa ne-au arătat oamenii de acolo. N-am avut apă acolo, apa care era cea mai aproape era sărată, n-au putut nici animalele s-o bea. Opt kilometri am mers pentru apă bună de băut, nici n-am avut în ce să aducem, aveam troaca în care spălam rufe. Atunci lua tata troaca o pune în căruță și aducea apă de departe ca să facem imala aia și am terminat casa. În trei luni de zile majoritatea și-a făcut casa. Pentru acoperiș ne-am dus afară să tăiem papură, am uscat-

o, am legat snopi, iar tata s-a străduit să fie acoperișul. Acolo bate vântul zilnic, mai ales iarna sunt erau niște viscole de n-ai putut să ieși afară. Trei, cinci, zile câteodată. Primul an a fost greu că a trebuit să facem casă, nu știam ce era pe acolo, pe urmă ne-am acomodat, primăvara ne-am dus iară la câmp, că n-am avut nici o calificare, n-am avut nici o meserie și ne-am dus la câmp. Unde am auzit că se câștigă mai bine, acolo ne-am dus. Noi nu ne-am angajat, sunt unii care s-au angajat și dacă au avut salariu poate au dus-o mai bine.

Unde s-au angajat?

La birou, în satul vechi, sau brigadier într-o grădinărie, sau ca tractorist. Tatăl meu nu a fost angajat, noi am fost ca simpli țărani munceam din primăvară până în toamnă iar peste iarnă am stat acasă. Ce câștigam până în iarnă s-a dus. În scurt timp am cumpărat și un porc, aveam niște găini. Ca acasă, cu de toate, dar mai puțin decât acasă, dar am avut. N-o să uit niciodată cum dintr-un ou am făcut două pături de tăieței. Am fost la sfeclă, să scoatem sfeclă și din sfecla aia am dus acasă, am ras-o și am uscat-o. Am făcut prăjituri cu aia, nu ne-am lăsat să nu avem prăjituri, sau duminică să nu avem o supă, dacă nu era în altă zi, duminica trebuia să avem carne. Ne-am mulțumit cu ceea ce am fost, să fim sănătoși. Primul an a fost foarte greu, apoi din an în an am tot pregătit pentru iarnă. Am început să ne cunoaștem fiecare cu generația lui. Noi tineretul ne-am apropiat. Eram din mai multe locuri, eram mai multe nații și ce e mai important, acolo am învățat să vorbesc românește. Dacă erau nemți sau unguri sau sârbi trebuia să vorbească toată lumea românește. Niciodată n-am știut eu bine, dar totuși ne-am înțeles. Unguri nu prea, dar nemți au fost și români.

De unde erau românii?

Românii erau din Banat, erau din Oltenia, care au fost aproape de graniță, lângă Dunăre. Cine a avut mai mult pământ acolo. Pământul intră în politică, sau cum o fost nu să înțeleg, da' ăia care au fost pedepsiți. Eu cred că au avut interes și să ne fure din casă tot. După ce am plecat noi tot au strâns și au format CAP-ul. În timp scurt au distrus toate uneltele pe care noi le-am păstrat de la strămoși.

Erau sate împrejur acolo?

Da, erau sate vechi, erau și sate noi dar nu chiar așa aproape. Satul nostru s-a numit Punctul Schei. Dar erau sate vechi Stăncuța, Cuza Vodă, Însurăței ne-a fost raionul.

Cum v-ați înțeles cu oamenii de acolo?

La început ei nici nu au vrut să se apropie de noi. După ce ne-au cunoscut și au văzut că noi lucrăm, ne vedem de treburi, după ce ne-am cunoscut cu câte o familie, atunci ei ne-au spus că înainte de a sosi noi I-a chemat și le-a spus că noi suntem oameni răi, că suntem niște bandiți, că o să le facem rău.

Cine le-a spus asta?

Nu știu cine, dar a venit cineva și le-a spus. Să nu se apropie de noi, să nu colaboreze cu noi, să ne înțeleagă de oameni răi. După un timp ne-am apropiat. Ne-am dus în satele vechi să cumpărăm câte ceva. Bineînțeles unde am avut voie căci mai departe de cincisprezece kilometri, cum v-am zis, nu am avut voie să mergem. Am vorbit frumos și lor le-a părut rău cumva, au intrat în vorbă. După un timp au zis “Doamne, oricum noi vedem că sunteți oameni harnici, voi lucrați, vă vedeți de treburi. Nouă ne-au spus să nu ne apropiem de voi”. Noi le-am zis “Noi nu facem rău la nimeni, noi am fost obligați să venim aici”. În al doilea an deja ne-am apropiat deja, am avut familii cu care ne vizitam. N-a avut nimeni așa mult pământ acolo, dar eu am spus că atuni când e nevoie, dacă e ceva de lucru la seceriș, noi mergem. Ei au lucrat doar noaptea, cu coasa și cu mâna. Dacă a-ți fi văzut cum au strâns ei spicele alea! Atunci am mers să-i ajut. Mi-au dat grâu pentru asta, nu m-au lăsat să muncesc pe degeaba, dar le-a plăcut că i-am ajutat. Era o familie care au avut trei băieți și au fost toți la București la studii. Au fost niște oameni curați. N-au avut case mari sau pământ mult, dar când ai intrat în casă, curățenie deosebită. Dacă te-au servit cu ceva, cu ce-au avut ei, și ai refuzat, pentru ei ai rămas un om așa, cum să spun... *Lipsit de respect?* Așa, așa. Eu am observat asta și am căutat întotdeauna să nu refuz. Așa apropiați am fost! Mi-a spus o femeie, țața Drăguța îi spuneam, “Ivanka dragă, eu te înțeleg, ți-e rușine, dar dacă te-a servit cineva cu ceva, trebuie să iei, că pe urmă ei nu se simt bine dacă refuzi, dar așa o să fii întotdeauna bine primită și bine văzută”. Așa am și făcut. Mulțumită ei eu și acum, dacă am plecat undeva întotdeauna am servit. Eu țin minte cuma zis și așa și este. Și eu dacă am ceva să servesc și sunt refuzată nu-mi place. Asta este așa, o amintire de la femeia aia. Ne-am împrietenit acolo cu băieți, cu fete, mergeam împreună la lucru, duminica ne întâlneam și mergeam la dans. A fost o muzică extraordinară. La noi acasă, la sârbi am avut numai acordeonul și niște tamburițe, dar acolo o fost muzică germană și tare ne-a plăcut. Eram tot acolo ca prieteni, am cunoscut și fete și băieți germani. Ei seara mergeau și tatăl meu n-a vrut să mă lase să mă duc seara, dupămasa oriunde, da’ seara nu. Se strângeau la cămin,

căci am făcut poliția, căminul, dispensarul, tot am făcut cu muncă voluntară acolo. Am avut de toate ce ne-a trebuit, a fost și o doctoriță olteancă care a fost arestată, a fost recunoscută ca medic. În ăia patru ani am avut satul complet și tot ce a fost nevoie pentru sat. Și prăvălii cu marfă, cu alimente, s-au săpat câteva fântâni. Și tata nu mă lăsa seara și eu zic “Haide tu cu mine”, “No, mie nu-mi arde de așa ceva, să meargă mama”. Mama spune “Eu sunt obosită”, mie tare greu mi-a fost, m-am trântit în pat și am plâns. Dacă era mama mea..., acolo am simțit mare nevoie de mama, acolo eram cu mama vitregă care nu s-a comportat rău, dar a fost așa, rece, n-am înțeles ce gândește, a tăcut. Dar nu numai pentru mine și pentru copilul ei, pentru frățiorul meu, că noi ne-am iubit, dar așa a fost ea. Eu aveam nevoie să-mi vorbească, să..., zice “Nu pot să mă duc, eu sunt obosită”. Dacă era mama ar fi mers cu mine. Am avut eu niște verișori care i-au zis tatei că mă vor aduce ei, că nu se va întâmpla nimic. “Nu, noaptea nu este voie, n-o las noaptea!”, da’ eu zic “Dar când mă duc de luni până sâmbătă și dorm prin bordeie?”, că m-am dus departe, am mers la orezărie și era la nouăsprezece kilometri, n-am putut să venim căci n-am avut transport. Mergeam pe jos luni și sâmbătă veneam acasă tot pe jos. “Apăi”, zice, “acolo sunt și oameni în vârstă și femei, dar aici sunteți numai tineretul și eu nu vă las!”, a trebuit să înțeleg, ce să fac.

Nu ați fost niciodată?

Mergeam puțin, când vedeam pe geam că se întunecă, gata. N-am fost niciodată atât cât să mă simt bine, nu m-a lăsat. Am înțeles, asta e, așa trebuie să fie. Au trecut patru ani și jumătate, în decembrie ne-a anunțat că suntem liberi și o să mergem acasă.

La noi, chiar în casa noastră, a fost brigada și CAP-ul. Tata nu a vrut să stăm în altă casă. Dar ei ne-au spus că locuințe o să primim, chiar dacă nu ale noastre, avem tot dreptul și vom fi primiți cum trebuie. Tatăl meu spune “Merge cineva acasă, un unchi de-al nostru, să vadă situația, te duci cu el, mergeți la sfat. Dacă ei spun că nu ne dă casa nu mergem”. Asta a fost în decembrie. Am plecat, am călătorit o zi și o noapte, a doua zi am ajuns la Timișoara. Trebuia să mergem cu vaporul în satul nostru. În vapor ne-au văzut consătenii și nu le-a venit să creadă că ne-au dat drumul, încă nu se auzise nimic. Ajungem la Dinaș iar prima mea dorință a fost să ajung la cimitir, la mama mea. Am venit de la canalul Bega, era o zi de seară, știți cum e toamna, ploua mărunț, mărunț, bătea un vânt rece și noi eram nedormiți, da’ m-am dus în cimitir. Acolo aud o voce cum striga “Ivanka, Ivanka!”, era prietena mea care a

auzit că am venit. Am întrebat “Da’ de unde ai știut că sunt aici?”, “Bănuiam că prima dată o să te duci la cimitir.”, zice. Ne-am îmbrățișat și așa îmbrățișate am intrat în sat. În continuare am fost prietene foarte bune. Chiar am ajutat-o când s-a căsătorit. Înainte mai fugeau fetele pentru a se căsători, acum nu.

De ce fugeau?

Dacă părinții nu erau de acord, sau fetei îi este frică de ce-o să spună ei, sau era prea tinerică, atunci, fără să știe părinții, ea fugea cu băiatul. Atunci părinții erau nevoiți să-i lase. Așa și ea, a venit la mine, le-a zis părinților că vine la mine și băiatul cu care s-a căsătorit a trecut cu mașina, el locuia în Timișoara, a intrat în mașină și a plecat. Înainte ne-am întâlnit cu băieți numai la dans.

Ce ați rezolvat când v-ați întors în sat?

În sat am stat la o vecină de-a noastră care a venit cu mine a doua zi la Sfatul Popular. Le-am spus de ce am venit și mi-au spus că știau că trebuie să venim. “Voi veniți fără grijă, dar casa nu o puteți primi decât la primăvară fiindcă noi am pregătit acum pentru animale și nu avem grajd unde să scoatem animalele pentru iarnă”. Zic, “Îmi pare rău, dar atunci tatăl meu a zis că nu ne întoarcem”, “Dar noi vă dăm casă”. M-am întors la familia Petrov Pavle, așa s-a numit familia la care am stat. Era el soția lui și fata lor, Milka o chema, dar eu îi ziceam Cheka, așa se spune pe sârbește. Ei vorbiseră deja, mai aveau o casă în sat și au zis că ei se mută în casa aia și noi să venim în casa lor. Ei s-au mutat acolo și au trimis și o scrisoare pentru tatăl meu că îl roagă să vină, că dacă nu venim acum, până la primăvară Tito o să ocupe Banatul și n-o să putem intra. Și zice “vă lăsăm și vacă și lemene pentru încălzit aveți în curte, să nu vă plângeți că nu aveți, numai să veniți”. Asta a fost vis-à-vis de casa noastră și am venit la ei. Toată lumea a venit, dar alții au cosit fel de fel de buruieni ca să încălzescă. Unii au primit casele lor, majoritatea și iarna aia s-au descurcat cumva. Dar noi am avut la îndemână tot ce ne-a trebuit. Și în ziua de astăzi pentru ea, Cheka, mai ales. Locuiește în Timișoara și din când în când mai merg să o văd, da’ parcă tot nu sunt mulțumită de cât o ajut. Am rugat-o să vină la mine, că ea foarte mult a făcut pentru noi. Chiar și în Bărăgan a venit în vizită să ne vadă. Nu suntem neamuri, dar am trăit foarte bine unii cu alții. La noi așa este obicei, la șase săptămâni după ce moare cineva se dau haine și când a murit mama mea ei le-am dat lor hainele ei. Iar de atunci noi ne ținem ca neamuri.

Aveați voie să primiți vizite în Bărăgan?

Puteam să primim vizite, am avut drept, numai noi nu aveam voie să ieșim. Dar am fost tare departe și nu am îndrăznit. Înainte lumea nu mergea așa departe, iar din satul nostru n-a știut nimeni limba română, fiindcă am fost numai sârbi. Vă spun, până n-am ajuns în Bărăgan nu am știut. Foarte greu a fost să mergi undeva dacă nu cunoșteai limba. Am stat pe loc, s-a știut că nu mergem niciunde, dar ea a îndrăznit, a venit să ne vadă. După șase luni de la venirea acasă, în iulie '55 ne-au eliberat casa și am intrat, dar era distrusă, ca la toată lumea. Am reparat-o, căci cum v-am spus, În Bărăgan noi am stâns cereale din an în an tot mai mult și cu banii care i-am mai avut a cumpărat tata cereale să aducem în Banat, că atunci când am venit a fost scumpe foarte mare.

Din Bărăgan ați adus cereale...

Da, acolo a fost mai ieftin. Am vândut aici și am început să reparăm casa. A cumpărat tata cal, am primit două hectare de pământ. Am vândut ce am adus din Bărăgan și am cumpărat tot ce este necesar ca să lucrăm din nou pământul. Așa au trecut anii, am plecat acolo de șaptesprezece de ani, am venit la douăzeci și doi. Aveam douăzeci și patru de ani când a apărut soțul meu. A auzit despre mine și a venit să mă vadă.

De la cine a auzit?

Este un sat acolo, Nemet (Beregsau Mic), așa se numește, unde el a avut o mătușă, sora socrului meu. Ea nu m-a cunoscut, dar a auzit de mine și i-a zis "Uite, acolo este o fată, ar fi bine să te întâlnești cu ea și poate...", că el era deja în vârstă, avea treizeci și patru de ani. Sora lui a avut o prietenă, educatoare, "No, mergem la Diniaș la fata aia", și au mai avut ceva neamuri din partea soacrei mele. Au venit ei acolo, la familia cutare, s-au întâlnit, au mai vorbit și a fost un verișor din familia aia care a zis "Da, există, dar am discutat eu odată cu ea și i-am zis că e timpul acum, că au venit din Bărăgan, timpul a trecut și trebuia să se căsătorească și I-am propus pe unu din sat și ea îmi spune 'Auzi, nici nu mă gândesc, ăla e mai tânăr decât mine și nu-mi place să fie mai tânăr'", așa am spus eu fără să mă gândesc sau să știu, zice "Cu cât e mai tânăr?", "Cu un an, mai mult îmi place să fie cu zece ani mai mare decât cu un an mai tânăr". El îi povestea soțului cum am glumit noi. Soțul meu zice, "Bine, mergem să ne întâlnim cu ea". Eu nu eram acasă, eram într-un sat vecin, Sân Martinul Sârbesc, la botezul unei nepoate. Au întrebat-o pe mama când vin și ea le-a zis că mîine. Ei, săracii, au dormit acolo. A doua zi m-am întors cu verișorul meu. Habar n-

aveam că mă așteaptă cineva. M-au chemat la o vecină, că n-au îndrăznit să vină direct la părinți, nu ne cunoștem, nu nimic, am fi rămas toți așa...Am mai povestit, trecutul, Bărăganul, una alta, și au plecat. A fost deosebit, nu ca băieții noștri, mai elegant, ai noștri au fost mai sport. A mai venit, mi-a mai scris, dar fără să-l atrag. Era obligat să se căsătorească. Eu tot am stat pe gânduri până când și eu și el ne-am hotărât. În mai ne-am cunoscut și în octombrie ne-am căsătorit. În 16 noiembrie ne-am cununat. Atunci socrii mei au spus să vină familia mea, cei mai apropiați, am fost vreo șaiszeci de persoane cu totul și am făcut o mică petrecere. După Bărăgan n-au fost posibilități să faci nuntă cum e acum.

Am înțeles că și el a fost în Bărăgan.

A fost, mulți cred că noi ne-am cunoscut în Bărăgan, dar nici nu am auzit de el. Mătușa a fost "criminalul" cel mai mare. Da', eu spun că există soartă. Pe ei i-au dus în altă parte. Ei au dus mai multe lucruri și au trăit mai ușor fiindcă au fost angajați. Cumnata mea a fost angajată, a lucrat în birou, socrul a fost un fel de brigadier, a lucrat într-un parc, așa am înțeles, și soțul a avut acordeon care l-a ajutat foarte mult, a cântat la acordeon. Acolo sunt multe nunți și multe botezuri, el a câștigat foarte mult cu asta, a cântat foarte bine și a câștigat. Eu nici într-o lună n-am câștigat cât a câștigat cât a câștigat el într-o noapte. Ei au trăit cu mult mai ușor. Dar ei au zis că n-a fost diferență între viața de aici și cea de acolo.

După un an de zile s-a născut băiatul care a fost foarte dorit pentru că soțul era mai în vârstă și tare mult s-au bucurat toți, iar eu așa de fericită am fost că ei sunt fericiți. Mama soacră s-a purtat foarte bine și cu mine și cu copiii și când am văzut dragostea aia când s-a născut băiatul, iar după doi ani fata, m-am gândit, oare și pe mine m-a iubit mama mea așa de mult cum îi iubesc eu pe copiii mei? Am fost fericită în copilărie, dar după ce am crescut am avut mare nevoie de ea, fără să-mi dau seama că am nevoie. Când am venit aici m-am simțit foarte fericită, mai ales când au venit copiii și cîm am văzut cât de mult îi iubesc ei pe copii. Soțul mă și certa dacă eu i-am bătut puțin, zice "Tu ca o mamă vitregă te porți, tu nu știi să te porți ca mamă bună, fiindcă ai crescut cu mamă vitregă!", spunea. "Auzi", zic, "tu crezi că îi iubești mai mult?", nu se poate. De fapt, băiatul a fost foarte răsfățat, fata nu prea, ea a fost a doua și nu i s-a dat așa mare atenție. I s-a dat, că nu se poate să n-o iubești, dar ea s-a descurcat singură; băiatului i-a plăcut să fie servit, să fie mângâiat și știa că întotdeauna orice face i se iartă. Ea s-a descurcat mai bine, a terminat la seral facultatea, n-au fost locuri la zi iar ea a încercat la seral. A zis că are și un avantaj

fiindcă te descurci singur cu serviciul. Dacă ești la zi cine știe unde te trimite și așa s-a hotărât să meargă la seral. A fost ceva mai greu că trebuia și să lucreze.

Cum vi s-a părut Variașul când ați ajuns aici?

Variașul este o comună mare pe lângă satul nostru, dorința mi s-a împlinit. Mie îmi plăcea să glumesc cu fetele și le ziceam că eu vreau să mă căsătoresc departe de satul meu, să fie gară în sat, soțul să fie mai în vârstă, nu-mi place să fie tânăr, toate mi s-au împlinit. Dar, vedeți, au trecut anii, au fost greutăți.

Cum v-ați descurcat în perioada comunismului?

Aici fiecare a fost numai pentru el. După ce am venit din Bărăgan nu ne-a fost nici frică, nici nu ne-am băgat noi nu știu unde, am căutat de lucru, munca. În '59 a trebuit să intrăm în CAP și pe lângă asta, aici în Variaș, toată lumea pune în grădină tomate, roșii pentru export, asta ne-a ajutat foarte mult, s-a lucrat foarte mult dar eram familie mare socrii, soțul, , eu, copiii când au crescut. Apoi soțul s-a angajat ca șofer, seara când venea acasă lucra în plus. Eu am lucrat optsprezece ani la CAP, între timp m-au ajutat socrii, dar , mai târziu, socrul s-a îmbolnăvit și soacra mea rămânea acasă. Atunci a fost foarte greu și foarte mulți au plecat de la CAP, a rămas foarte mult pământ și atunci a împărțit pământul să-l lucrămăștia care am rămas și eu nu am putut să fac față, soțul venea seara târziu și nu putea să mă ajute iar eu n-am putut singură. Atunci mi-am zis că dacă tot sunt copiii la Timișoara să fac și eu naveta ca și soțu' și măcar știu că am salariu. A doua zi mi-am căutat de lucru. Am lucrat șaisprezece ore, am călătorit tot a doua zi, mi-a găsit cineva, un verișor de al meu, de lucru la o cantină studentească la Universitate. Acolo imediat m-am împrietenit cu colegii, m-au înțeles că trebuie să călătoresc și uneori mi-au mai lăsat niște ore să vin mai devreme acasă, nici n-am simțit oboseala sau altceva, am lucrat șaisprezece ore, dimineața plecam la ora cinci cu trenul din Variaș și noaptea soseam pe la unu acasă. Mama a fost în vârstă dar a fost foarte bună gospodină, a înțeles, dar eu pregăteam tot pe lângă ea, mâncare făcea ea, când eram eu acasă făceam eu ce era mai greu și așa ne-am înțeles. Ne-a prins bine două salarii. Am lucrat optsprezece ani la CAP, apoi unsprezece ani la Timișoara la cantină de unde am o pensie de care sunt foarte mulțumită în comparație cu ce am primit de la CAP. În optzeci băiatul a făcut armata la Grăniceri în Stamora Moravița și după ce s-a eliberat, cunoștea terenul, a fugit în Yugoslavia unde a stat trei săptămâni, din Yugoslavia în Italia unde a stat trei luni de zile în lagăr și de acolo a plecat în Canada. Cu patruzeci de lei a plecat în Canada.

Nu ați avut probleme după ce a plecat?

N-am avut probleme fiindcă eu am avut o colegă la cantină a cărei soț, cred eu, a lucrat la securitate. La început n-am vrut să la spun secretul meu, da' mă duceam și plângeam undeva și o colegă mi-a spus "Ivanka, tu ai plâns.", "Nu, da' de unde!", glumeam cu ele, credeam că poate vine înapoi, că nu este plecat. După un timp a trebuit să spun. Numai după cinci săptămâni am primit veste de la el că este în Italia, până atunci n-am știut nimic. Am spus la toată lumea că am primit vedere, până atunci soțul meu a mers din când în când la poliție și a întrebat, că ne era frică că l-a omorât cineva și colega aia a mea spune "Ivanka acum spune tu soțului să meargă să anunțe că ați primit vedere de la el și atunci o să vă lase în pace, în schimb ei vă urmăresc și dacă voi nu mergeți să spuneți că primiți de la el vești, o să spună că ați știut și o să aveți necazuri." I-am spus soțului meu și el a trimis fata. S-a dus fata la poliție, au zis "Adu cartea să vedem ce scrie." Fata a citit, era scris în limba sârbă și ne ruga să-l iertăm, să nu ne supărăm, n-a vrut să ne spună, dacă spunea i-ar fi fost și lui mai greu, dar așa a fost mai bine. Fata a citit și a tradus și ei zic "Lasă cartea aici.", cartea aia poștală a rămas, da' mie și-n ziua de astăzi îmi pare rău, așa frumoase cuvinte a scris, m-am dus și am cerut-o și au zis că atunci când o să primim alta să le-o aducem și atunci o să ne-o dea pe asta înapoi. Soțul mi-a spus să nu mă duc cu nici o scrisoare și nu ne-am mai dus dar nici nu ne-au cerut. Nimeni nu ne-a mai întrebat nimic, nu ne-a mai deranjat. Probabil că ăștia au anunțat și au zis că n-am știut. Din optzeci el este acolo, da' nu-i place, vrea să vină acasă, îl atrage locul unde s-a născut, cîm vine tare se bucură să vadă pe oricine. După opt ani a venit prima dată, în '88. Ce fericit a ieșit pe stradă și nimeni nu a știut.